

Gheorghe Gheorghiu

**ARHITECTURA
ȘI
DREPTUL DE AUTOR**

Universul Juridic

București

-2026-

Cuprins

ABREVIERI.....	11
INTRODUCERE	13
1. Despre libertatea de creație	13
2. Noțiunile de operă de creație intelectuală și originalitate	22
3. Definirea arhitecturii	28
4. Succinte referințe istorice	30
5. Relația arhitectură-drept.....	36
6. Planul cercetării.....	37
CAPITOLUL I. OPERELE DE ARHITECTURĂ – DEFINIRE, TRĂSĂTURI, ORIGINALITATE –	38
1. Definirea operelor de arhitectură.....	38
2. Trăsăturile operelor de arhitectură	39
3. Originalitatea operelor de arhitectură	42
3.1. Originalitatea	42
3.2. Privitor la constrângerile care limitează libertatea creativă a arhitectului	52
3.3. Distincția dintre operele de arhitectură și operele legate de arhitectură.....	54
CAPITOLUL II. AUTORII ȘI TITULARII OPERELOR DE ARHITECTURĂ	56
1. Introducere	56
2. Stabilirea autorului operei	56
2.1. Autorul singular al operei de arhitectură.....	58
2.2. Autorii comuni ai operei de arhitectură	59
2.2.1. Opera colectivă	60
2.2.2. Opera de colaborare	66
3. Autorul operei derivate de arhitectură	71
4. Autorul operei transformativă	78
4.1. Situația reglementării operelor transformativă	79
4.2. Raportul Reda	91
4.3. Jurisprudența CJUE – cauza Mircom	92
4.4. Concluzie	98
5. Autorul salariat	99
5.1. Reglementare	99
5.2. Condiții.....	100
5.3. Titularitatea drepturilor asupra operei de arhitectură create de salariat	103
6. Autorul creației IA.....	104
6.1. Aspecte generale.....	104
6.2. În ce privește operele de arhitectură	107

CAPITOLUL III. DREPTURILE CONFERITE AUTORULUI OPEREI DE ARHITECTURĂ	108
1. Atributele de ordin moral	108
2. Atributele de ordin patrimonial	115
3. Distincția între proprietatea incorporeală asupra operei și proprietatea corporală a suportului operei.....	117
3.1. Aspecte istorice	117
3.2. Întrebări actuale și răspunsuri posibile la problema distincției: drept de proprietate intelectuală – drept de proprietate asupra suportului operei	121
4. Drepturile autorului operei de arhitectură.....	129
4.1. Privitor la drepturile morale ale autorului	130
4.2. Privitor la drepturile patrimoniale	132
CAPITOLUL IV. LIBERTATEA DE PANORAMĂ.....	135
1. Limite și excepții privind dreptul de autor	135
2. Excepția libertății de panoramă.....	147
2.1. Introducere	147
2.2. Conținutul excepției libertății de panoramă.....	148
2.3. Aspecte specifice excepției libertății de panoramă	150
3. Problema compensațiilor.....	153
CAPITOLUL V. MODELAREA BIM ȘI IA ASUPRA OPERELOR DE ARHITECTURĂ	156
1. Modelarea BIM.....	156
1.1. Definire	156
1.2. Standardizarea BIM	157
1.3. Reglementarea BIM în România	158
1.4. Drepturile de autor în BIM	162
1.5. Dreptul de autor asupra machetei digitale BIM	164
1.6. Cum sunt protejate creațiile în procesul BIM?	165
2. Modelarea Inteligenței Artificiale (IA) asupra operelor de arhitectură	165
2.1. Considerații generale privind funcționarea IA	165
2.2. IA și designul arhitectural	166
2.3. Aportul IA la opera de arhitectură.....	168
2.4. Creativitatea umană vs. designul generat de Inteligența Artificială ...	169
2.5. Diferențe între Inteligența Artificială și designul computațional tradițional	170
CAPITOLUL VI. REGIMUL COMUN AL CONTRACTELOR DE EXPLOATARE A PROPRIETĂȚII INTELECTUALE.....	172
<i>1. Regimul comun al contractelor de exploatare a proprietății intelectuale, urmare a transpunerii directivei 2019/790</i>	<i>172</i>
1. Introducere	172

2. Principiile privind regimul juridic al contractelor de exploatare a proprietății intelectuale	173
3. Transpunerea Directivei 2019/790 în legislația națională	173
3.1. Premise ale transpunerii.....	173
3.2. Privitor la principiul remunerării adecvate și proporționale	175
3.3. Privitor la obligația de transparență	175
3.4. Privitor la mecanismul de ajustare a contractelor	177
3.5. Privitor la instituirea unei proceduri de soluționare alternativă a litigiilor.....	178
3.6. Privitor la dreptul de revocare pentru lipsa de exploatare a operei ...	179
<i>II. Regimul contractului de comandă</i>	<i>180</i>
1. Reglementarea contractului de comandă în legea română	180
2. Reglementarea contractului de comandă în alte legislații	182
3. Provocări actuale privind contractul de comandă	183
3.1. Raportul Racine	184
3.2. Raportul Sirinelli	184
3.3. Avantaje și inconveniente ale unui regim juridic specific contractului de comandă	187
3.4. Elemente necesare pentru constituirea unui regim specific contractului de comandă	188
3.5. Remedii utilizate de părțile contractului de comandă	190
3.6. Model de rezolvare alternativă a dificultăților analizate	191
4. Concluzie	192
CAPITOLUL VII. CONTRAFACEREA OPERELOR DE ARHITECTURĂ.....	193
1. Definirea contrafacerii	193
2. Noțiunea de contrafacere a operelor de arhitectură.....	199
3. Metode de apreciere a contrafacerii.....	200
4. Fapte de contrafacere a operelor de arhitectură	203
4.1. Pe plan penal.....	203
4.2. Pe plan contravențional	207
4.3. Pe plan civil	208
5. Probleme ivite la analiza contrafacerii operelor de arhitectură	208
6. Sarcina probei originalității operelor de arhitectură litigioase	220
7. Tendințe	222
CAPITOLUL VIII. PREJUDICIUL ÎN DOMENIUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE	224
1. Introducere	224
2. Reglementarea prejudiciului în Codul civil	224
2.1. Formele răspunderii civile.....	224
2.2. Principiile răspunderii civile	226
2.3. Prejudiciul – condiție a răspunderii civile.....	226
2.3.1. Condițiile prejudiciului	227
2.3.2. Clasificarea prejudiciilor	228

3. Prejudiciul în domeniul proprietății intelectuale	229
3.1. Reglementări internaționale.....	229
3.2. Reglementări interne	232
3.3. Analiza dispozițiilor legale referitoare la prejudiciu	235
4. Prejudiciul în materia proprietății intelectuale în legislația și jurisprudența altor state.....	239
4.1. Franța, Regatul Unit și Germania	239
4.2. SUA	247
5. Preocupări actuale	249
6. Concluzii.....	251
 CAPITOLUL IX. IMPACTUL REGULILOR DE CONCURENȚĂ ASUPRA ARHITECTURII.....	252
Introducere	252
1. Concurența.....	252
1.1. Definiție	252
1.2. Reglementare	253
1.3. Noțiunea de întreprindere.....	255
1.4. Noțiunea de piață relevantă.....	256
1.5. Atentatul asupra pieței.....	258
1.6. Practici anticoncurențiale.....	259
2. Impactul concurenței în domeniul arhitecturii.....	264
2.1. Concurența în activitatea arhitecților	264
2.2. Impactul concurențial cauzat de monopolul conferit prin dreptul de autor	270
2.3. Licențele de proprietate industrială și politica de concurență	273
 BIBLIOGRAFIE.....	275

Capitolul I

Operele de arhitectură

– definire, trăsături, originalitate –

„Arhitectura este un act de cultură de interes public, cu implicații urbanistice, economice, sociale și ecologice... menită să organizeze funcțional și estetic spațiul construit, având obligația de a-l insera armonios în mediul înconjurător, în respectul peisajelor naturale și al patrimoniului imobiliar.”

Art. 2 din Legea nr. 184/2001 privind organizarea și exercitarea profesiei de arhitect

D 1. Definirea operelor de arhitectură

Principiile, regulile și trăsăturile operelor protejate prin drept de autor, prevăzute de Legea nr. 8/1996, sunt aplicabile și operelor de arhitectură, cu observarea particularităților generate de categoria legală distinctă din care fac parte⁷⁷ și de protecția legală multiplă a acestor opere, privind patrimoniul cultural, urbanismul, proprietatea privată, profesia de arhitect și proprietatea intelectuală, însă fără a primi o definiție legală.

Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) le-a definit ca fiind *„orice edificii sau construcții similare în măsura în care conțin elemente de originalitate și de creativitate, precum forma lor, desenul sau ornamentele, independent de însăși destinația clădirilor sau construcțiilor similare”*⁷⁸.

Legea canadiană a drepturilor de autor definește opera de arhitectură în secțiunea 2, ca fiind *„orice clădire sau structură sau orice model sau machetă a unei clădiri sau structuri”*.

Arhitectura este arta de a construi edificii, antrenând în câmpul său realizări de natură diversă: imobile, dar și mobile, edificii și ansambluri de edificii, opere de arhitectură și opere de artă⁷⁹.

⁷⁷ Art. 7 lit. h) din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, modificată prin Legea nr. 39/2022 și Legea nr. 69/2022: *„Operele de arhitectură, inclusiv planșele, machetele și lucrările grafice ce formează proiectele de arhitectură”*.

⁷⁸ Citată de A. Bertrand, *Le Droit d'auteur et les droits voisins*, Dalloz, Paris, 1999, p. 792.

⁷⁹ L. Touzeau, *La protection du patrimoine architectural contemporain: recherche sur l'intérêt public et la propriété en droit de la culture*, L'Harmattan, Paris, 2010, p. 32.

Sunt cuprinse toate construcțiile indiferent de tipologie, spre exemplu arhitectură civilă, militară ori religioasă, arhitectură monumentală ori obișnuită, echipamente cum sunt poduri și viaducte, piețe publice și spații amenajate, mai puțin amenajările tehnice, de inginerie sau urbanistice. Ansamblul de edificii poate fi protejat prin drept de autor sub condiția de a constitui o unitate, spre exemplu, realizat de același autor.

Nu se încadrează în această categorie operele de artă realizate asupra operelor de arhitectură, cum ar fi iluminatul unui edificiu, în măsura în care pot fi disociate, și nici operele efemere deoarece *a priori* se află în contradicție cu ideea de patrimoniu material.

Planșele, machetele și lucrările grafice care formează proiectele de arhitectură constituie forma convențională a operei; odată realizată, constituie forma sensibilă, ambele fiind protejate și separat prin drept de autor⁸⁰.

2. Trăsăturile operelor de arhitectură

a. Arhitectura are specificitatea de a se situa între artă și tehnică, fiind așadar, atât arta, cât și tehnica de a conceptualiza și construi spații de locuit.

Deci, o operă arhitecturală nu este exclusiv „*rezultatul criteriilor estetice, în mod necesar arbitrare, ale autorului său*”, ci mai degrabă rezultatul combinării acestor elemente cu altele, în special cu tehnica construcției, totuși în căutarea formei estetice rezidă esența creației arhitecturale.

b. Opera de arhitectură are o natură duală, cuprinzând, pe de o parte, opere grafice sau lucrări legate de arhitectură – schițe, planuri și desene, studii, expertize – și, pe de altă parte, opera de arhitectură în sine, construită din această operă inițială, opera volumetrică.

Cele două elemente sunt obiecte ale unor drepturi diferite, fiecare beneficiind de „*o protecție autonomă și distinctă*”⁸¹, care se regăsește atât în dreptul francez⁸², cât și în cel român⁸³, ori în cel canadian⁸⁴.

Dualitatea operelor de arhitectură provine din diferitele faze de creație, opera trebuind conceptualizată grafic înainte de a putea fi realizată în forma sa fizică.

c. Imobilitatea operei de arhitectură – semnifică fixitate, însă pentru proprietatea intelectuală înseamnă fixarea pe un suport material unic de care depinde

⁸⁰ Ph. Gaudrat, *Object du droit d'auteur, Oeuvres protégées. Notion d'oeuvre*, în *Juris-Classeur Propriété littéraire et artistique* nr. 46, 1995.

⁸¹ C. Henocq, *op. cit.*, p. 4.

⁸² Art. L 112-2 CPI, „7° operele... de arhitectură” și 12° „planurile, schițele și lucrările plastice referitoare... la arhitectură”.

⁸³ Art. 7 lit. h).

⁸⁴ Secțiunea a doua: „Operele artistice includ lucrări de arhitectură..., precum și grafică, hărți, planuri și compilații de opere artistice”.